

Onderwijsraad: versteviging van kennis

*De Onderwijsraad publiceerde eind vorig jaar zijn verkennende studie 'Versteviging van kennis in het onderwijs.'*¹ *Na brede consultatie van het onderwijsveld is nu ook Deel II, een advies, van de persen gerold.*² *De centrale vraagstelling: is het inderdaad waar dat de vakinhoudelijke kennis van leerlingen en studenten achteruit is gegaan en zoja, moeten we spreken van kennistekorten of alleen maar van gewijzigde leeropbrengsten? Ja, volgens ons is het kennisniveau zozeer achteruitgegaan dat we van kennistekorten moeten spreken, zei de Raad in Deel I. Gelieve geen overijlde conclusies trekken, reageerde OCW-minister Van der Hoeven: op verzoek van het hoger onderwijs moesten de middelbare scholen meer nadruk op vaardigheden leggen [en op verzoek van het bedrijfsleven moest het MBO idem dito], en dan moet men niet per omgaande gaan zeuren dat er nu te weinig nadruk op kennis wordt gelegd (Onderwijsblad 16/12/2006).*³

*Gesteund door het onderwijsveld, houdt de Raad in Deel II voet bij stuk. Onder meer wordt voorgesteld de eindexameneisen in HAVO en VWO te verzwaren: als leerlingen op het centraal schriftelijk eindexamen een onvoldoende voor Wiskunde, Engels of Nederlands halen, krijgen ze geen diploma. Minister Plasterk reageert geschrokken: als de compensatiemogelijkheden tussen CSE en schooexamen en tussen de examenvakken worden afgeschaft, is het zeer wel denkbaar dat de helft van de eindexamenkandidaten zal zakken (PZC 7/9/2007).*⁴ *Ook de scholierenbond LAKS is met een afwijzend persbericht gekomen: als het eindniveau van leerlingen te wensen overlaat, moet men beginnen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.*⁵

Komt de scholierenbond niet wat laat met zijn reactie? Waarom hebben de scholieren en studenten tijdens de voorgaande, brede consultatie niet aan de bel getrokken? Welnu, die consultatie was niet zo breed. LAKS, JOB en LSvB waren niet van de partij; alleen een vertegenwoordiger van het ISO is gehoord. Evenmin zijn er studentenpanels geraadpleegd. De consultatie van het onderwijsveld richtte zich dus vooral op de aanbieders van basis-, voortgezet en hoger onderwijs en niet op de leerlingen en studenten als afnemers. Vanuit het gezichtpunt van die laatsten is er heel wat op het advies van de Onderwijsraad aan te merken.

1. Een achterliggende vraag die de Raad op verzoek van Minister Van der Hoeven moest beantwoorden betref de plaats van (algemene) vaardigheden naast vakinhoudelijke kennis (p.I:84). Daar heeft de Raad zich met een Jantje van Leiden van afgemaakt. Volgens de Raad (p.I:44-45, 89) is beheersing van kennis een noodzakelijke voorwaarde voor de beheersing van vaardigheden en competenties. Daarmee geeft de Raad zich vervolgens een vrijbrief om zich te concentreren op vakinhoudelijke kennistekorten en geen uitspraken te doen over de vraag in hoeverre de beleidskeuzes die het laatste decennium zijn gemaakt ten koste van (parate) kennis en ten gunste van vaardigheden nog steeds steun verdienen. Het gaat daarbij zowel om vakspecifieke keuzes ten gunste van het gebruik van woordenboeken, digitale spellingcheckers, formulekaarten, grafische rekenmachine etc. als ten gunste van *algemene*, niet-vakspecifieke vaardigheden, zoals studievoordigheden, mondelinge en schriftelijke rapporteervaardigheden, vaardigheid in het gebruik van de computer, vaardigheden in het opsporen van benodigde informatie, sociale vaardigheden (onderhandelen, samenwerken, leiding geven), reflectievaardigheden, probleemoplossen, etc.

2. Is de beheersing van kennis een noodzakelijke voorwaarde voor de beheersing van vaardigheden en competenties? Elke vaardigheid heeft inderdaad een kenniscomponent, maar fundamentele kennis van de Wiskunde is geen noodzakelijke voorwaarde om te kunnen rekenen of om statistische significanties te berekenen, netzomin als fundamentele kennis van de Sociale Psychologie een noodzakelijke voorwaarde is voor sociale vaardigheden. Aartsvader Bloom (ja, van die *Taxonomy*) verkondigde dat het bezit van kennis niet voldoende is om die kennis te kunnen toepassen, maar deze stelling mag men niet omdraaien met de bewering dat fundamentele c.q. parate kennis een noodzakelijke voorwaarde is voor het beheersen van vaardigheden. De Raad geeft evenwel een tegenvoorbeeld (p.I:89): om nieuwe kennis in een vakgebied op te kunnen zoeken, moeten leerlingen (bij voorkeur parate en veelomvattende) kennis van dat vakgebied hebben. Ik zou in dat verband liever van een *begunstigende* dan van een *noodzakelijke* voorwaarde willen spreken.

3. De Raad heeft vooral geluisterd naar klachten uit het vervolgonderwijs: zij hebben last van 'kennisdeficiënties' bij hun aankomende leerlingen c.q. studenten. Maar waarom zouden de ontvangende opleidingen zelf niet hun curriculum aanpassen om verschillen in beginniveau op te vangen? Curriculumdifferentiatie kost inderdaad geld, maar dat is niet voldoende reden om hun problemen op het toe-

leverende onderwijs en op de aspirant-studenten afwentelen. Het hoger onderwijs (en het MBO) kan bijvoorbeeld ook aan de volgende oplossing denken: bied in het reguliere eerstejaarscurriculum keuzevakken aan om deficiënties bij te spijkeren. Het grote voordeel daarvan is dat niet het hele vak (Wiskunde, Nederlands, Engels) hoeft te worden overgedaan, maar alleen dat deel ervan dat vereist is voor een succesvolle studie in de desbetreffende vervolgopleiding. Dus bijvoorbeeld niet de literatuurgeschiedenis maar alleen de taalkunde, niet de mondelinge maar alleen de schriftelijke taalbeheersing, niet de computational science maar alleen de waarschijnlijkheidsleer, niet zozeer de wiskunde maar vooral het rekenen.

4. De Raad staart zich blind op één van de taken van het voortgezet onderwijs: voorbereiding op de ingangseisen die door de vervolgopleidingen worden gesteld. Maar het voortgezet onderwijs heeft nog een tweede taak: identificatie, ontwikkeling en versterking van de talenten van hun leerlingen. Als iemand een talen- en geen wiskundeknobbel heeft (of juist andersom), waarom moet er dan zoveel inspanning worden gestopt in datgene wat iemand niet kan en niet wil? Als een leerling ergens heel goed in is, waarom zou hij/zij zich dan niet concentreren op het halen van negens in die vakken en de andere vakken met vijven en zessen afdoen? Waarom wordt brede algemene ontwikkeling geïdealiseerd en worden ambitieuze specialisten (of zelfs vakidioten) in hun prille ontwikkeling ontmoedigd?

5. De onderwijsinstellingen hebben last van de zesjescultuur en de baantjescultuur van hun leerlingen en studenten, constateert de Raad (p.II:44): er moeten in het onderwijs hogere eisen worden gesteld om de middelmatigheid te bestrijden. Ik zou zeggen: de Raad heeft oogkleppen op. Buiten hun school of studie zijn leerlingen en studenten niet alleen bezig met recreatie, maar ook met serieuze (en vaak ambitieuze!) muziek- of kunstbeoefening, sportbeoefening, vrijwilligerswerk, uitbreiding van hun ICT-kennis, en ja, ook met betaalde arbeidsparticipatie. Niet alleen omdat die bezigheden vreugde en voldoening en eventueel geld opleveren, maar ook omdat deze een wezenlijke bijdrage leveren aan hun vorming en mogelijkere wijze zelfs aan hun kansen op de arbeidsmarkt.

6. Concluderend: Met zijn welsprekende pleidooi voor de versteviging van kennis in het onderwijsbestel heeft de Raad stem gegeven aan de (soms kortzichtige) belangen van de onderwijsinstellingen, maar men moet zich afvragen of de Raad daarmee heeft bijgedragen aan een *evenwichtige* discussie over deze kwestie.

Wes Holleman
weblog onderwijs 11-9-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/versteviging_van_kennis_in_het_onderwijs.pdf

² http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/versteviging_van_kennis_in_het_onderwijs_ii.pdf

³ <http://www.aob.nl/hobarchief/resultaat.asp?ArtikelID=5894>

⁴ <http://www.pzc.nl/internationaal/binnenland/article1848388.ece>

⁵ <http://www.laks.nl/index.php?catg=1&navID=2&sub=0&viewid=98jtxgxug>